

МУЗЕЈ
РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА
Број 492/25
22-12- 2025 год.

Музеј рудничко-таковског краја

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „СТАБЛО ХРАСТА ЦЕРА“

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ЗА 2026. ГОДИНУ

Новембар, 2025

УВОД

1.1. Статус подручја

Споменик природе „Стабло храста цера“ први пут је заштићен Решењем СО Горњи Милановац број 3-332-88/76 као „Стабло храста лужњака“, 1976. године, у коме је погрешно детерминисана врста храста. Новим предлогом за заштиту исправљен је претходни пропуст у детерминацији врсте, па је на основу тога СО Горњи Милановац донела Одлуку о заштити споменика природе „Стабло храста цера“ која је објављена у Службеном гласнику општине Горњи Милановац бр 6/94. Овом одлуком за управљача је одређен Музеј рудничко-таковског краја из Горњег Милановца.

На основу Правилника о категоризацији природних добара ("Сл. гласник РС" бр 30/92), ово природно добро утврђено је у III (трећу) категорију – значајно природно добро, а по класификацији UICN у споменике природе према "Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја".

1.2 Полазне основе за израду Програма управљања

Програм управљања за 2024. годину је урађен у сагласности са Планом управљања природног добра (2022-2026), актом о заштити, решењем којим су издати услови за израду Програма (03 бр. 022-4168/2, 25.11.2025.) и на основу утврђеног тренутног стања заштићеног природног добра.

2. ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА

2.1. Положај

Споменик природе "Стабло храста цера" налази се у селу Доња Црнућа, на територији општине Горњи Милановац. Стабло храста цера (*Quercus cerris* L.) лоцирано је на проширеном делу сеоског пута, који се код насеља Враћевшница одваја од регионалног пута Горњи Милановац - Крагујевац. Од Горњег Милановца споменик природе удаљен је 11 км.

Положај овог споменика природе је одређен географским координатама:

а) по Гаус-Кригеру

х - 4876 875 у - 7468 375

б) по Гриничу

20° 36' 35" / 44° 02' 14"

Стабло се налази на око 360 м.н.в. на К.П. 1817 К.О. Доња Црнућа, на месту званом "Бара". Границу припадајућег простора, Споменика природе, на терену чини пројекција крошње храста пречника од 23 м. Центар круга је стабло храста на парцели

1817, у близини парцеле 1223/2. Припадајући простор се налази, према приложеној катастарској скици, на парцели 1817 која чини пут и путни појас КО Доња Црнућа, општине Горњи Милановац у друштвеној својини.

Површина споменика природе (припадајућег простора) износи око 4 ара и представља пројекцију крошње стабла.

2.2 Опис

Храст цер (*Quercus cerris* L.) је карактеристична врста ксеро-мезотермних типова шума, најчешће у заједници са сладуном (*Quercetum farnetto-cerris* Rud.). Поседује велику изданачку снагу, те су стога честе и изданачке шуме. Ретко достиже висину од 30 м пречника од 1 м и старост од 200 година. У почетним годинама развоја је брзорастућа врста, да би се око 100-те године раст нагло успорио и убрзо достигао максимум животне зрелости.

Заштићено стабло храста цара (*Quercus cerris* L.) има следеће дендрометријске карактеристике:

- висина стабла	17,30 м
- висина дебла до прве стране	2,60 м
- обим дебла до прве гране	2,60 м
- пречник дебла на 1,30 м	3,51 м
- пречник крошње	23,00 м
- старост стабла процењује се на око 180 година	

2.3 Вредност

Природно добро "Стабло храста цара" има велику естетску вредност, иако је делимично редуковане крошње. Доброг је здравственог стања и знатне виталности и плодности. Његов изглед, димензије и старост увршћују га у споменике природе ботаничког карактера. Заштићено стабло храста цара својим изузетним диманзијама, старошћу и виталношћу коју поседује, указује на велике вредности и генетски потенцијал врсте. Осим тога типичан је представник одржане врсте услед промена услова станишта.

Стабло је проглашено записом.

3. ОЦЕНА ТРЕНУТНОГ СТАЊА

Заштићено стабло налази се непосредно уз јавни сеоски пут. Добро развијена крошња стабла већим делом се налази у простору путног појаса. Мањи део крошње прелази на путни коловоз, па је са те стране делимично редукована због саобраћаја. На дебелој грани на дну крошње која расте паралелно са ивицом коловоза присутна су оштећења од возила која су је закачила (огуљена кора).

У горњем делу крошње присутан је мањи број тањих сувих грана.

Стабло је доброг здравственог стања и није нападнуто од болести. У току године стабло је оштећено због олује. Неколико грана је одломљено, а присутан је и један већи отвор на стаблу који је настао због одламања гране. Отвор је затворен пур пеном, чиме је

спречен улазак воде у стабло. На стаблу је присутно и више места на којима су се јављале мразопуцине и која су зарасла. У горњем делу крошње присутан је мањи број тањих сувих грана.

4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

За споменик природе „Стабло храста цера“ прописан је III (трећи) степен заштите и на основу тога прописане су мере за спровођење заштитног режима:

Забрањује се:

- заштићено стабло посећи, гране сећи и ложити, кидати лишће и сећи лисник или предузимати ма какве радње које би измениле његов данашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак,

- ложење ватре; депоновање смећа и другог отпада на заштићеном простору
- све врсте садње зеленила на заштићеном простору
- забрањени су сви радови за које се (у поступку утврђеним законом и прописима) утврди да могу имати значајан неповољан утицај на разноврсност, вредности геонаслеђа заштићеног природног добра;

Дозвољава се:

- Кошење траве на заштићеном простору
- Све биолошко-техничке мере заштите храста под условима које утврђује Завод за заштиту природе Србије, који у исто време врши и надзор над спровођењем ових мера.

За све делатности над заштићеним природним добром, које нису забрањене, као и за радове у непосредној близини споменика природе за које се основано претпоставља да могу имати штетне последице по споменик природе, предвиђена је процедура прибављања услова и сагласности од надлежне службе заштите природе у складу са законом.

Мере заштите, очувања, уређења и унапређења ће бити спроведене у складу са прописаним режимом заштите.

4.1 Техничка заштита

Споменик природе "Стабло храста цера" је у целини гледано задовољавајућег стања, са минималним оштећењима, статички стабилно. Мере технике заштите које је потребно извршити:

а) сеча сувих грана и њихова заштита премазивањем одговарајућим заштитним средствима

б) заштита стабла од инсеката, фитопатолошких појава и паразита

На стаблу тренутно нису приметни убушни отвори од инсеката чије ларве живе у дрвету (дрвенари), а такође на листовима нема веће појаве оштећења од инсеката дефолијатора. У случају појаве већих оштећења у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије потребно је предузети потребне мере заштите.

Извођење радова на техничкој заштити се може вршити уз прибављене услове заштите природе.

4.2 Одржавање

Од мера одржавања потребно је повремено извршити кошење корова око храста. Ову меру ће управљач организовати са мештанима који иначе имају посебно поштовање према овом стаблу, које има обредни значај за село јер је ЗАПИС.

У случају појаве отпадака у близини храста, чишћење ће извршити сами мештани, а по потреби се може ангажовати Јавно комунално предузеће из Горњег Милановца

4.3. Обележевање

Планом је предвиђено обележавање Споменика природе „Стабло храста цера“ у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара природе („Службени гласник РС” бројеви: 36/2009, 88/2010, 91/2010 испр. 91/2010, 14/2016, 95/2018- други закон и 71/2021)

4.4 Чување и надзор

Сходно потребама заштите и развоја природног добра предвиђено је организовање чуварске службе, која би поред старања о спровођењу заштите, била задужена за праћење стања, прикупљање података и спровођење других активности. Чуварску службу ће обављати запослени у Музеју рудничко-таковског краја, као управљача, у сарадњи са мештанима села у коме се налази заштићено природно добро. У случају запажања промена или оштећења на стаблу уз сагласност Завода за заштиту природе биће преузете одговарајуће мере.

4.5 Праћење стања

- редовно праћење здравственог стања стабала и предузимање неопходних мера заштите
- евидентирање угрожавајућих фактора и дефинисање мера за њихово ублажавање и отклањање

4.6 Сарадња/ обавештавање

У циљу заштите и унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим надлежним или по различитим основа заинтересованим субјектима:

- Локалном заједницом (Месна заједница Доња Црнућа)
- Град Горњи Милановац (нарочито са надлежним службама за заштиту животне средине, пољопривреду, водопривреду, образовање);
- Јавним предузећима и организацијама у Горњем Милановцу (канцеларија за заштиту животне средине, канцеларија за пољопо-стамбене и послове и имовинско правне послове, ЈКП „Горњи Милановац“, Србија шуме, Туристичка организација општине Горњи Милановац);
- Стручне и образовне установе:
- Завод за заштиту природе Србије (редовно обавештање о свим насталим променама на заштићеном природном добру, које могу оштетити или уништити његова битна својства)
- Институт за биолошка истраживања
- високо-школске установе (Шумарски и Биолошки факултети)
- вртићи, основне и средње школе;
- Надлежна министарства;
- Програмска сарадња са еколошким удружењима, младим истраживачима, заинтересованим појединцима и др.

5. АКТИВНОСТИ ЕДУКАЦИЈЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

Програмом је предвиђена израда Power Point презентације која ће бити представљена ђацима основних и средњих школа Општине Горњи Милановац, а путем интернет презентације и друштвених мрежа и шири јавност ће се едуковати у циљу подузања свести о значају природног добра.

У сарадњи са Туристичком организацијом ће природно добро бити укључено у туристичку понуду.

6. ИЗРАДА УПРАВЉАЧКИХ ДОКУМЕНАТА

Предвиђена је израда извештаја реализације програма управљања, као и других докумената који су предвиђени програмом управљања, а односе се на праћење стања, евидентирање угрожавајућих фактора...

7. ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

На основу члана 69. Закона о заштити природе („Службени гласник РС” бројеви: 36/2009, 88/2010, 91/2010 испр. 91/2010, 14/2016, 95/2018- други закон и 71/2021,) финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова у пројекта у области заштите природе;
- донација, поклона, помоћи;
- других извора у складу са законом..

Опредељење управљача је да се средства за заштиту и развој Споменика природе „Стабло храста цера“ обезбеђују из средстава буџета општине Горњи Милановац, Музеја рудничко-таковског краја као управљача и уколико буде могућности путем различитих донација и фондова и на основу одговарајућих планова, програма и пројекта.

ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

Финансијски програм управљања Спомеником природе „Стабло храста цера“ за 2026. годину		
Ред. бр.	ВРСТА ТРОШКА	
1.	Скидање сувих грана са стабла	5000,00
2.	Хемијска заштита	3.000,00
3.	Праћење здравственог стања	3500,00
5.	Издавање за пропаганду и маркетинг	2.800,00
6.	Климатска осматрања и мерења	-
УКУПНО:		14.300,00

Обрадила

Весна Ђурчић

Директор

Жељко Цветковић

